

Az Országos Széchényi Könyvtár könyvaukciója

A könyvaukciók a könyv körüli, sokszor színes és kuriózumokkal teli világ szerves tartozékai a XVIII. század óta. A könyvtörténet számon tartja a dúsgazdag bibliofilek legendás licitálásait és a gyakran fantasztikus áron elkelt köteteket. Az árverések – általánosan elfogadott vélekedés szerint – a régi könyv legfontosabb értékmérői, az antikvár forgalom szabályozói. Hosszabb távon kétségtelenül igaz lehet ez, bár a szubjektív tényezőket és az aukciók sajátos lélektanát soha nem lehet teljesen mellőzni az árak alakulásakor. A „kótyavetyék” – hogy a *Bod Péter* Önéletírásában használt ódon ízű, de ide illő kifejezést használjuk – a könyvtárak számára sem elhanyagolható szerzeményezési források, még akkor sem, ha tudjuk, hogy egy kötött – és mindig szűkös – költségvetéssel rendelkező közgyűjtemény anyagi lehetőségei gyakran össze sem hasonlíthatók egy szenvedélyes és kellően vagyonos gyűjtőével vagy kereskedővel. Jól példázza ezt az első hazai nyomtatvány, a Hess-féle *Chronica Hungarorum* 1990-ben árverésen felbukkanó újabb, tizedik példányának sorsa: a müncheni *Bayerische Staatsbibliothek* 35,000, az Országos Széchényi Könyvtár 60,000 márkánál „szállt ki” a licitból, hogy végül is egy londoni és egy New York-i cég között dőljön el a könyv tulajdona – az utóbbi javára, 420,000 márkáért.

A közgyűjtemények azonban néha nem vásárlóként, hanem eladóként érdekeltek az árveréseken. Magyarországon például az *Egyetemi Könyvtár* az 1780-as, 1790-es években több aukción értékesítette diplomáit, az Országos Széchényi Könyvtár a két világháború között többpéldányainak egy részét bocsatotta kalapács alá. Hosszú évtizedek után 1996-ban a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* rendezett könyvaukciót, mintegy 70 tétel lexikon, enciklopédia cserélt gazdát ilyen módon. E sorba illeszkedik az Országos Széchényi Könyvtár 1997. november 8-án megtartott könyvárverése.

Fölöslegesnek tűnhet, de talán még sem árt leszögezni: roppant gondos előválogatás, többszörös ellenőrzés után gyűlt össze az árverésre kerülő 205 tétel – nem a törzsállományból, hanem a *Főlépélmény Központ*ból. Az évtizedek alatt felhalmozódott könyvanyagból különböző módon eddig is adtak el a Központ munkatársai. A hosszú ideje követett gyakorlat új formáját jelenti tehát az aukció, és nem azt, amit egy teljesen „civil” – nem könyvtáros – ismerősöm vélt a hír hallatára: az OSZK megkezdte a könyvtár privatizálását. Az árverés célja – *Poprády Géza* főigazgató szavai szerint – az, hogy a bevétel segítse elő a hungarikumok beszerzését, az állomány fejlesztését.

Az árverés napján szép számú érdeklődő gyűlt össze nemzeti könyvtárunk tanácstermében. A jelek szerint jól sikerült az aukció előzetes propagálása; kétségtelenül hozzájárult ehhez az ízléses és minden szempontból kifogástalan aukciós katalógus. Az utóbbi években szinte minden héten sor kerül valahol könyv-

árverésre, nem állítom, hogy mindegyik jegyzékét ismerem, de az általam látottak közül tartalmi megbízhatóságát és esztétikai értékét tekintve kiemelkedik a *Mészáros Ildikó* szerkesztésében és *Hoványi János* ellenőrzésében az OSZK Nyomdaüzemében készült kiadvány. A bordázott papírra nyomott, számos illusztráció hasonmását tartalmazó katalógus méltán sorakozik *Borda Lajos* antikvárius már-már legendás jegyzékei mellé.

A 205 tétel a Fölőspéldány Központ állományából származott, így a könyvek tartalmilag és formailag heterogén összetételűek. XVII. századi nyomtatványok mellett a második világháború után megjelentek, itthoniak és külföldön kiadottak, képzőművészeti tárgyúaktól a történelmen és a memoárokon át a szabadkőműves kiadványokig terjed a könyvek köre. Akad a katalógusban metszetes kötet és igénytelen kiállítású vékony füzet – a sokféleségben a közös vonás a ritkaság volt. A szerényebb anyagi lehetőségekkel rendelkező éppúgy találhatott kedvére valót, mint a tehetősebb.

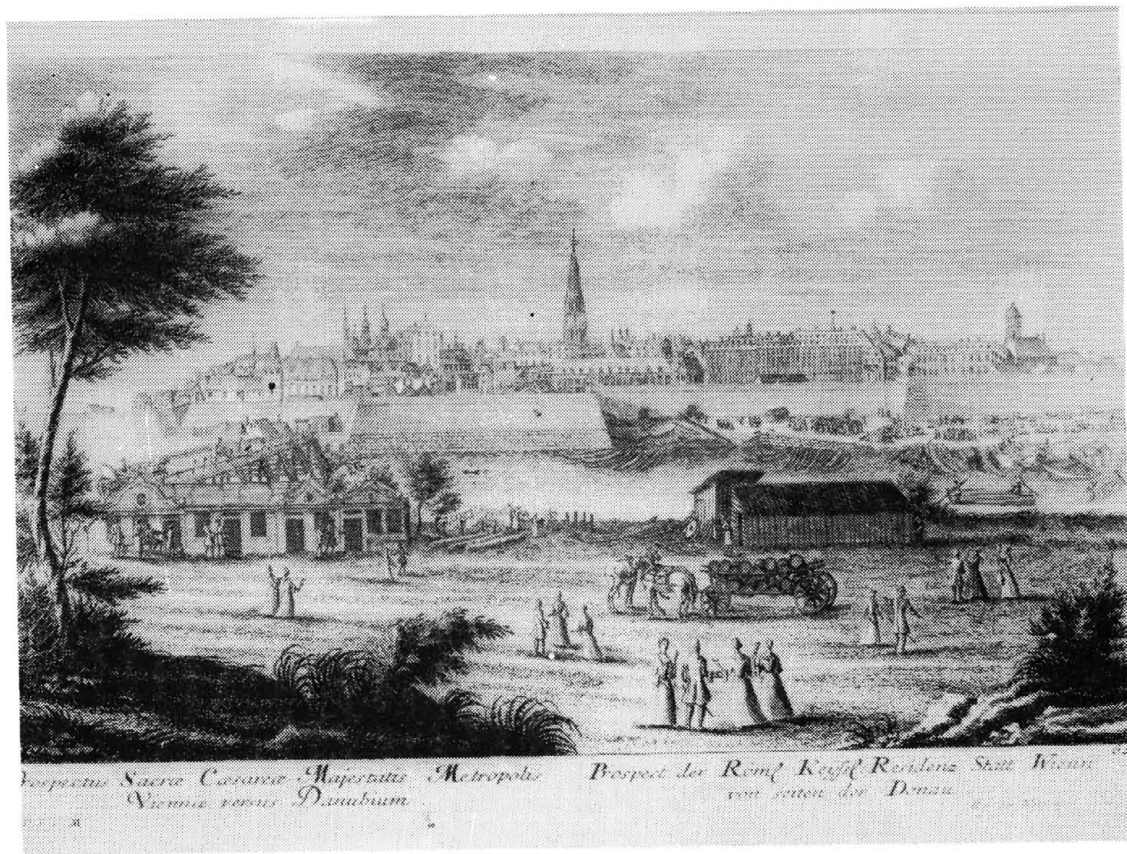
Az aukciók sikerét két tényezőn lehet lemérni. Az egyik az el nem kelt kiadványok száma, a másik a kikiáltási és a tényleges ár különbségének szorzószáma. Mindkét mutatót figyelembe véve az OSZK árverését sikeresnek minősíthetjük. A 205 tétel hiánytalanul elkelt, a szorzószám pedig mintegy 3,5, vagyis a kikiáltási ár több mint háromszorosáért keltek el a könyvek. Hogy a hazai antikvár piac árainak standardizálásához mennyire járult hozzá az árverés, az persze más kérdés.

A szubjektív elemek, a gyűjtői szokások és az aukciók lélektana itt is szerepet kaptak. A kikiáltási árak – amennyire meg tudom ítélni – a hazai piaci viszonyokból indultak ki, reálisak voltak és olyanok, hogy a vevők „kedvet kapjanak” a licitre. Az induló ár meghatározása a legnehezebb feladat egy árverésen, és ezt a Fölőspéldány Központ munkatársai – külső szakértő bevonásával – jól oldották meg. A többi, vagyis az elért ár már a vevőkön, sokszor pillanatnyi szeszélyükön múlik. A 6. tétel – *Almássy László: Rommel seregénél Libyában*. Bp. 1943, Stádium – kikiáltási ára 1000 Ft volt, 27,000 Ft-ért cserélt gazdát. Nyilván irreális összegért: még akkor sem értékelhető racionálisan ez a licit, ha tudjuk, hogy részben e kötet felhasználásával készült az utóbbi évek legnagyobb filmsikere, *Az angol beteg*. A kikiáltási ár – 400 Ft – harmincszorosáért ütötte le az aukciót nagy szakmai rutinnal és kellő higgadsággal vezető *Walloschek Miklós* a 114. tételt, a *Magyarország fürdőinek, üdülőhelyeinek és ásványvizeinek ismertetője rövid fürdőtani útmutatással és Magyarország fürdőtérképével* című 1942-es kiadványt. *Wosinszky Mór* 1904-es akadémiai székfoglaló értekezése 800 Ft-ról indult, és 20,000 Ft-ért szerezte meg új tulajdonosa. Lehetne még szép számmal sorolni a példákat, de e néhány kiragadott is jelzi talán, hogy nem ritkán irracionális elemek is megjelentek az árverésen. Ugyanakkor *Sebastian Münster* 1628-as, Baselen kiadott, tudomány- és könyvtörténeti szempontból egyaránt kiemelkedő *Cosmographiájának* – igaz, némileg hiányos – példánya 250,000-ról indulva mindössze 260,000 Ft-ért kelt el. Persze e kötetnél már a kikiáltási ár is magas volt. Az árverés abszolút rekordere egyébként egy 1750-es augsburgi kiadású metszetes munka volt, a *Theatrum Danubii...* árát 530,000 Ft-ra verték fel a licitálók a százezres induló árról.

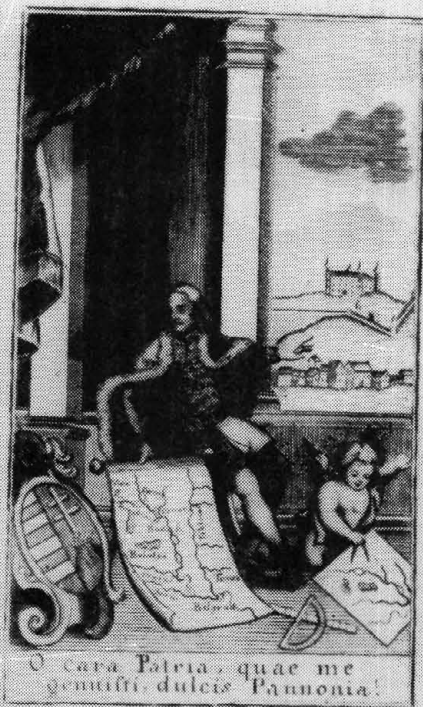
Kik voltak a vásárlók? Az információk szerint közgyűjtemények is vásároltak, többségükben azonban magánszemélyek. Nem az az érdekes persze, hogy

X vagy Y tulajdonába került-e ez vagy az a kötet, hanem az, hogy kialakul-e újra Magyarországon az a könyvet gyűjtő, művelt bibliofil réteg, amely egyszer már volt hazánkban, de az 1945 utáni években, évtizedekben megsemmisült. A régi könyv – vagy tágabban a műtárgy – gyűjtése több tényezőre vezethető vissza. Oka lehet belső lelki igény, szükséglet – alighanem a gyűjtésnek ez a legértékesebb motívuma, ez hozta létre a XVIII. és XIX. században azokat a nagy könyvtárakat, amelyek részben közgyűjteménybe kerülve a mai napig fennmaradtak. Új Széchényi Ferencek vagy Apponyi Sándorok persze aligha születnek – a könyvkínálat összetétele is gyökeresen átalakult, az igazi ritkaságok közül egyre kevesebb van magánkézben –, de remélhetőleg egyre többen lesznek, akik nem befektetésként vagy divatból hoznak létre értékes magánkönyvtárat. Egyébként e két utóbbi indok sem megvetendő akkor, amikor a könyv és az általa szimbolizált életforma és kultúra helyett a társadalom többségének gyökeresen más az értékrendje. Ha a sokak számára élet- és viselkedési mintát jelentő gazdasági elit közül egyre többen gyűjtenének könyvet, egyáltalán a bibliofília olyan társasági szokássá, divattá válna, amelyet „illik” utánozni, akkor hosszabb távon ennek a közgondolkodásban is jótékony hatása lenne. Az angol kastélyparkok pázsítja azért olyan üde zöld – mondják –, mert évszázadok óta ápolják, nyírják. De egyszer elkezdték ott is. A könyvárverések – és köztük az OSZK sikeres aukciója – egy élet- és értékrend tartozékai (lehetnek). Jó lenne, ha folytatódna. Az árverések is, de főleg azok a polgári értékek, hagyományok, amelyek közé tartoznak.

Pogány György

Theatrum Danubii...

COMPENDIVM
HVNGARIAE
GEOGRAPHICVM,

AD EXEMPLAR

NOTITIAE HVNGARIAE NOVAE
HISTORICO-GEOGRAPHICAE,

MATTHIAE BEL,

IN PARTES IV.

VT POTEST,

HVNGARIAM, CIS-DANUBIANAM,
TRANS-DANUBIANAM, CIS-TIBISCANAM
TRANS-TIBISCANAM, ET COMITATVS,
DIVISVM

EDITIO TERTIA AVCTIOR ET CORRECTIOR.

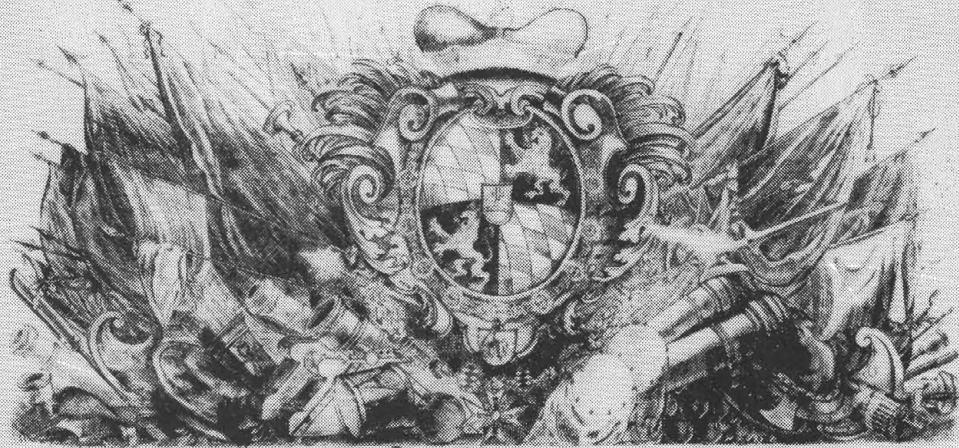
POSONII ET CASSOVIAE,

SYMPTEIBVS IOANNIS MICHAELIS LANDERER,
TYPOGRAPHI ET BIBLIOPOLAE.

1 7 7 7.

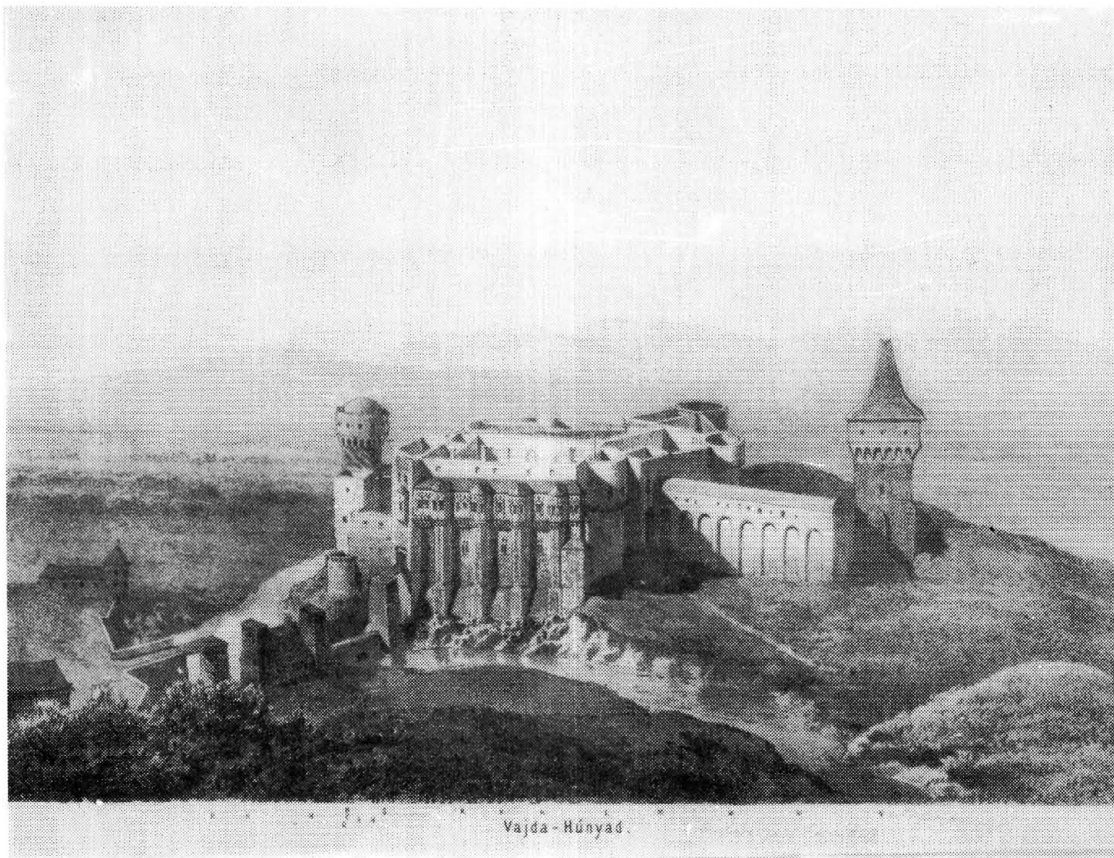
Bél Mátyás: Compendium Hungariae geographicum...

COMPENDIUM ARTILLERIAE,

Ober:
Neu- und wohlgegründete Chur-Bayerische
Büchsen = Meisterey = Schule.

Compendium Artilleriae...

Vajda-Hunyad.

Arányi Lajos: Vajda-Hunyad vára